J. SLIS, 17(3): 37-56, Autumn 2025

ISSN: 2008-5222
slis.scu.ac.ir

Shahid Chamran University of Ahvaz

Journal of Studies in Library and Information Science
(*JSLIS*)

https://doi.org/10.22055/slis.2026.48418.1981

Research Paper

Librarians and Reading: An Examination of Tendencies, Habits, and the Role of Reading in Professional Development

Mahgol Kamrava[1], Mohsen Haji Zeinalaeidini[2*]

1. Ph.D. Student, Department of Information Science and Knowledge Studies, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Shiraz University, Fars, Iran
2. Department of Information Science and Knowledge Studies, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Article Info.

Received: 2025/02/11 **Accepted**: 2025/11/07

Abstract

Background and Objectives: : Librarians mediate between information resources and users and play a central role in guiding knowledge access and supporting a culture of reading within society. This role extends beyond organizational activities and information services; librarians' individual reading behaviors and personal tendencies also contribute to the quality of professional services and to their professional and personal development, and position them as role models for other social groups. Examining librarians' reading tendencies and habits can offer insight into their academic standing and educational needs and inform strategies to strengthen professional knowledge. This study aimed to identify librarians' reading tendencies and habits and to examine the role and impact of reading on their professional knowledge, skills, and job performance.

Methodology: This descriptive survey study assessed librarians' reading tendencies. The study population included librarians who were members of professional groups and online networks, which enabled questionnaire distribution. Eligibility criteria required formal or contractual employment in various types of libraries. Data were collected using a researcher-designed questionnaire; experts confirmed face validity, and Cronbach's alpha assessed reliability. Of 178 respondents, 126 valid questionnaires were included in the analysis, and the study used convenience sampling.

Findings: The results showed that most librarians preferred print books and considered them more effective for reading. Regarding subject matter, participants most often favored literature, philosophy, and psychology. Most librarians also viewed reading as influential in improving job performance and reported a strong tendency to recommend appealing books to others. However, most respondents did not allocate a fixed monthly budget for book purchases and instead obtained books through exhibitions, large bookstores, or online platforms.

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Shahid Chamran University of Ahvaz. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Discussion: The study demonstrated that reading plays a central role in librarians' personal and professional development and in improving the quality of library services. Accordingly, professional organizations should support librarians' reading habits and information literacy by organizing training workshops, establishing incentive systems, improving access to up-to-date resources, and forming structured reading groups.

Keywords: Professional librarians, Reading habits, Reading culture, Reading preferences, Lifelong learning

***Corresponding author:** Email: zabedini@gmail.com

How to Cite: Kamrava, M., & Haji Zeinolabedini, M. (2025). Librarians and reading: An Examination of tendencies, habits, and the role of reading in professional development. *Journal of Studies in Library and Information Science*, 17(3), 37-56.

فصلنامه
مطالعات کتابداری و علم اطلاعات. سال ۱۷، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

کتابداران و مطالعه: بررسی گرایش‌ها، عادات و نقش مطالعه در توسعه حرفه‌ای

مهگل کامروا[۱]، محسن حاجی زین‌العابدینی[۲*]

۱. دانشجوی دکتری، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، فارس، ایران
۲. گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۳۰ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۴/۰۴/۲۰

چکیده

هدف: کتابداران به عنوان حلقه‌های پیونددهنده میان منابع اطلاعاتی و کاربران، نقش محوری در هدایت جریان دانش و ترویج فرهنگ مطالعه در جامعه ایفا می‌کنند. این نقش، تنها محدود به فعالیت‌های سازمانی و خدمات اطلاع‌رسانی نیست، بلکه رفتار مطالعاتی و گرایش‌های فردی آنان نیز در ارتقای کیفیت خدمات حرفه‌ای، توسعه فردی، و الگوسازی برای دیگر اقشار جامعه تأثیرگذار است. شناخت میزان مطالعه و گرایش‌های کتاب‌خوانی کتابداران، می‌تواند به درک بهتر از وضعیت علمی آنان، نیازهای آموزشی و همچنین برنامه‌ریزی برای ارتقای سطح دانش حرفه‌ای در این قشر بینجامد. هدف این پژوهش، شناسایی گرایش‌ها و عادات مطالعه کتابداران و بررسی نقش و میزان تأثیر مطالعه در ارتقای دانش تخصصی، مهارت‌های حرفه‌ای و کیفیت عملکرد شغلی آنان است.

روش‌شناسی: این پژوهش توصیفی ـ پیمایشی با هدف بررسی گرایش‌های کتاب‌خوانی کتابداران انجام شد. جامعه آماری شامل کتابداران عضو گروه‌ها و شبکه‌های مجازی مرتبط با کتابداران بود که امکان دسترسی به آنان برای تکمیل پرسشنامه فراهم شد. معیار ورود به مطالعه، اشتغال رسمی یا قراردادی در انواع کتابخانه‌ها بود. پرسشنامه محقق‌ساخته با روایی صوری تأییدشده و پایایی آن با آلفای کرونباخ سنجیده شد. از ۱۷۸ پاسخ‌دهنده، ۱۲۶ پرسشنامه معتبر برای تحلیل مورد استفاده قرار گرفت و نمونه‌گیری به‌صورت در دسترس انجام شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که اغلب کتابداران قالب فیزیکی کتاب را ترجیح می‌دهند و آن را برای مطالعه مؤثرتر می‌دانند. از نظر موضوعی، ادبیات، فلسفه و روان‌شناسی بیشترین محبوبیت را در میان کتابداران داشتند. همچنین، یافته‌ها حاکی از آن بود که اکثریت کتابداران، مطالعه را در ارتقای عملکرد شغلی خود مؤثر می‌دانند و در صورت جذاب بودن کتاب، تمایل بالایی به معرفی آن به دیگران دارند. با این حال، بیشتر آنان بودجه ماهانه مشخصی برای خرید کتاب اختصاص نمی‌دهند و ترجیح می‌دهند کتاب‌های مورد نیاز خود را از طریق نمایشگاه‌ها، فروشگاه‌های بزرگ یا خرید آنلاین تأمین کنند.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد که مطالعه نقش محوری در رشد فردی و حرفه‌ای کتابداران و ارتقای کیفیت خدمات کتابخانه‌ای دارد. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود با برگزاری کارگاه‌های آموزشی، ایجاد نظام‌های انگیزشی، بهبود دسترسی به منابع روزآمد و تشکیل گروه‌های مطالعاتی، زمینه‌های توسعه عادات مطالعه و تقویت سواد اطلاعاتی کتابداران فراهم شود.

کلیدواژه‌ها: *کتابداران حرفه‌ای، عادات مطالعه، فرهنگ مطالعه، ترجیحات مطالعه، یادگیری مادام‌العمر*

***نویسنده مسئول**

ایمیل: zabedini@gmail.com

استناد به این مقاله: کامروا، مهگل و حاجی زین‌العابدینی، محسن (۱۴۰۴). کتابداران و مطالعه: بررسی گرایش‌ها، عادات و نقش مطالعه در توسعه حرفه‌ای. *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*، *۱۷* (۳)، ۳۷-۵۶.

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Shahid Chamran University of Ahvaz. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

مقدمه و بیان مسئله

در عصر حاضر، کتابخانه‌ها فراتر از مخازن سنتی دانش عمل می‌کنند و به عنوان مراکز پویا در جریان‌سازی فکری، فرهنگی و آموزشی جامعه نقش مهمی ایفا می‌کنند. در این میان، کتابداران به عنوان بازیگران اصلی این نهادها، نقشی فراتر از نگهداری و سازماندهی منابع دارند؛ آنان با رفتار اطلاعاتی، عادات مطالعاتی، و نگرش‌های خود نسبت به کتاب و مطالعه، می‌توانند الگوهای مؤثری برای ترویج فرهنگ مطالعه و یادگیری مادام‌العمر باشند. شناخت میزان مطالعه، گرایش‌ها و ترجیحات مطالعاتی کتابداران نه تنها بازتاب‌دهنده وضعیت حرفه‌ای آنان است، بلکه می‌تواند زمینه‌ساز برنامه‌ریزی‌های آموزشی، ارتقاء کیفیت خدمات اطلاعاتی، توانمندسازی کتابداران و سیاست‌گذاری فرهنگی در کتابخانه‌ها باشد.

در گذشته، انتخاب کتابداران معمولاً از میان افراد دانشمند و آگاه انجام می‌شد؛ مانند شیالی رامام ریتا رانگاناتان، ریاضی‌دان برجسته‌ای که به خاطر تدوین پنج قانون مهم کتابداری شناخته شده است و فعالیت‌های علمی گسترده‌ای داشت (Dadashzadeh, 2013). با این حال، امروزه مطالعات نشان می‌دهد که کتابداران علاوه بر دانش تخصصی، نیازمند استمرار در یادگیری و مطالعه مستمر هستند تا بتوانند به بهترین شکل نیازهای متنوع کاربران را پاسخ دهند. پژوهش Moussavizadeh (2009) نشان داد که دانشجویان، «دوست داشتن کتاب»، «آسان بودن کار» و «دوست داشتن محیط دانشگاه» را از مهم‌ترین دلایل انتخاب شغل کتابداری می‌دانند؛ این یافته‌ها بر نقش کتابداران به عنوان افرادی کتاب‌دوست و آگاه تأکید دارد که می‌توانند به مراجعان کمک کنند.

فدراسیون بین‌المللی کتابداری[1] نیز بر ضرورت شرکت کارکنان حرفه‌ای کتابخانه‌ها در دوره‌های آموزشی مداوم و به‌روزرسانی دانش‌شان پس از فارغ‌التحصیلی تأکید می‌کند. کتابداران با تعامل مستقیم با مردم از فرهنگ‌ها و گروه‌های اجتماعی متنوع، نیازمند افزایش دانش و مهارت‌های خود هستند تا بتوانند بهترین پشتیبانی را در تأمین نیازهای اطلاعاتی آنان ارائه دهند (Lopatina & Grushevskaya, 2023).

در کتابخانه‌های آموزشگاهی، حضور کتابداران آموزش‌دیده که به تغییرات آموزشی و نیازهای دانش‌آموزان آگاه باشند، به طور قابل توجهی بر علاقه و پیشرفت تحصیلی کودکان و نوجوانان تأثیر دارد؛ هرچند کمبود بودجه و منابع چالش‌های مهمی در این حوزه به شمار می‌روند (Poursalehi, 2018). همچنین، Bobosher kizi (2022) با تأکید بر نقش آموزشی کتابداران، بیان می‌کند که آن‌ها از طریق تسهیل دسترسی به اطلاعات و حمایت از پژوهش، نقش مهمی در ارتقای سواد و تفکر انتقادی ایفا می‌کنند. Adkins & Brendler (2015) نیز نشان داده‌اند که کتابداران با ایجاد محیط‌های حمایتی و تشویق استقلال در انتخاب کتاب، انگیزه مطالعه را در دانش‌آموزان افزایش می‌دهند.

کتابداران کتابخانه‌های تخصصی باید همگام با تحولات روز حرکت کنند، و این امر جز با مطالعه‌ی مستمر و به‌روزرسانی مداوم دانش حرفه‌ای امکان‌پذیر نیست. در کتابخانه‌های عمومی نیز، کتابداران با ارائه خدمات به گروه‌های سنی و فرهنگی متنوع، نقش کلیدی در علاقه‌مند ساختن اقشار مختلف جامعه به کتاب و کتابخانه ایفا می‌کنند. اقداماتی همچون برگزاری نشست‌های نقد کتاب، کارگاه‌های آموزشی، و ایجاد فضای تعامل و گفت‌وگوی بدون تعصب با اقشار گوناگون از جمله مهاجران و اقلیت‌ها، می‌تواند در شکل‌گیری نگرش مثبت نسبت به کتابخانه و ارتقای فرهنگ مطالعه مؤثر باشد. در همین راستا، حاجی زین‌العابدینی در نشستی با عنوان «شیوه‌های جدید ترویج مطالعه و کتاب‌خوانی» در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران (اردیبهشت ۱۴۰۱) بر اهمیت کیفیت انتخاب کتاب تأکید کرد و خاطرنشان ساخت که

1. IFLA

ظرفیت کتاب‌خوانی افراد محدود است و انتخاب نادرست می تواند این ظرفیت را هدر دهد؛ در حالی که انتخاب آگاهانه کتاب، تجربه‌ای مثبت از مطالعه را برای مخاطب رقم می‌زند و زمینه رقابت با سرگرمی‌هایی نظیر شبکه‌های اجتماعی را فراهم می‌آورد (Vareghani, 2022).

مطالعه Dilevko & Gottlieb (2003) نشان داد که کتابداران مرجع در عادات مطالعه خود تنوع دارند و مطالعه را نه فقط به عنوان ابزار توسعه حرفه‌ای، بلکه به عنوان فعالیتی لذت‌بخش و ارزشمند می‌شناسند. این یافته‌ها بر اهمیت رفتار مطالعاتی کتابداران در ارتقای کیفیت خدمات، افزایش ارتباط مؤثر با کاربران و الگوسازی فرهنگی تأکید می‌کنند.

Suhy (2023) در سایت libbylife[1] درمورد انتخاب کتاب و نظرات دیگران می‌نویسد: کجا برای یک توصیه کتاب خوب می‌روید؟ شاید خانواده‌تان سلیقه‌های مشابهی در خواندن نداشته باشند، بهترین دوستتان همیشه انتخاب درستی نکند و یک جست‌وجوی تصادفی در اینترنت نیز ممکن است نتایج خوبی ندهد. بهترین گزینه شما چیست؟ یک کتابدار. کتاب‌ها شغل آن‌ها هستند و آن‌ها به اندازه کافی کتاب خوانده‌اند تا راز یک توصیه کاملاً متناسب را بدانند. اما ما کنجکاو بودیم، چه کتاب‌هایی در لیست بالای آن‌ها قرار دارد؟ کتاب‌های مورد علاقه شخصی این کارشناس‌های کتاب چیست؟ وقتی از کتابداران OverDrive[2]، خالق اپلیکیشن Libby[3]، خواستم که در مورد برخی از کتاب‌های مورد علاقه‌شان به من بگویند، آنها با خوشحالی این کار را انجام دادند. بسیاری از آن‌ها طرفداران کلاسیک‌ها بودند (این آثار کلاسیک به دلایلی محبوب هستند!)، اما همچنین بسیاری از کتاب‌های فانتزی برای تمام سنین قلبشان را به تپش درآورده است. و از آنجا که آن‌ها نمی‌توانند همیشه در حال خواندن باشند، همچنین در مورد برخی از فیلم‌های مورد علاقه‌شان که از طریق کتابخانه و از طریق Kanopy[4] در دسترس است، به من گفتند (Suhy, 2023).

در همین راستا، مطالعات مختلفی به بررسی عادات مطالعه در میان کتابداران و دانشجویان پرداخته‌اند که به درک بهتر از نقش مطالعه در عملکرد حرفه‌ای کتابداران کمک می‌کند. برای مثال، Dilevko& Gottlieb (2003) اهمیت عادات مطالعه‌ی کتابداران را در ارائه خدمات مرجع باکیفیت نشان داده‌اند و بر اولویت داشتن دانش موضوعی نسبت به مهارت‌های فناورانه تأکید کرده‌اند. همچنین Weaver (2002) در پژوهش خود دریافت که کتابداران مطالعه‌ی تخصصی را در اولویت قرار می‌دهند و ۹۸ درصد آن را مهم می‌دانند. آن‌ها اطلاعات عملی را به محتوای نظری ترجیح می‌دهند. مرور مجلات و انتخاب مقالات مورد علاقه از عادات رایج آن‌ها است.

با وجود اهمیت نقش کتابداران در ارتقای فرهنگ مطالعه و ارائه خدمات باکیفیت، اطلاعات دقیق و منسجمی درباره گرایش‌ها، عادات مطالعه، موضوعات مورد علاقه و شیوه‌های انتخاب کتاب در میان کتابداران ایرانی وجود ندارد. بیشتر پژوهش‌های موجود یا به محیط‌های بین‌المللی محدود بوده‌اند و یا تنها به جنبه‌های مهارتی و تخصصی مطالعه پرداخته‌اند، بدون آنکه رفتارها و ترجیحات شخصی کتابداران مورد بررسی قرار گیرد. این خلأ علمی و عملی موجب شده است که سیاست‌گذاری‌ها، برنامه‌های آموزشی و توانمندسازی کتابداران بر اساس داده‌های محدود یا کلیشه‌ای انجام شود و اثرگذاری کامل نداشته باشد.

---

1. libbylife.com

۲.این یک سرویس آنلاین است که به کتابخانه‌ها و کاربران امکان می‌دهد تا کتاب‌های الکترونیکی و کتاب‌های صوتی را قرض بگیرند.

۳. این اپلیکیشن، که توسط OverDrive توسعه یافته، به کاربران امکان می‌دهد به راحتی به کتاب‌های الکترونیکی و صوتی دسترسی پیدا کنند و آن‌ها را مدیریت کنند.

۴. این یک سرویس استریمینگ ویدیو است که به کتابخانه‌ها اجازه می‌دهد تا مجموعه‌ای از فیلم‌ها و مستندها را به کاربران ارائه دهند.

بنابراین، پژوهش حاضر درصدد است با بررسی رفتارهای مطالعاتی، گرایش‌ها و عوامل مؤثر بر انتخاب کتاب در میان کتابداران شاغل در انواع کتابخانه‌ها، این خلأ را پر کند و اطلاعات کاربردی برای بهبود برنامه‌ریزی آموزشی، ارتقای کیفیت خدمات و ترویج فرهنگ مطالعه فراهم آورد.

پرسش‌های پژوهش

۱. کتابداران با چه اهدافی به مطالعه کتاب می‌پردازند؟
۲. موضوعات مورد علاقه کتابداران برای مطالعه چیست؟
۳. چه عواملی بر انتخاب کتاب توسط کتابداران تأثیرگذار است؟
۴. میزان اهمیت کتابداران به اصالت (تألیف یا ترجمه بودن) کتاب‌ها چقدر است؟
۵. اهمیت قالب فیزیکی و محتوایی کتاب برای کتابداران تا چه اندازه است؟
۶. آیا کتابداران به‌طور ماهانه بودجه‌ای را به خرید کتاب اختصاص می‌دهند و چه روش‌هایی را برای خرید کتاب ترجیح می‌دهند؟
۷. کتابداران از چه روش‌هایی برای معرفی کتاب‌های جذاب به دیگران استفاده می‌کنند؟
۸. کتابداران به چه روش‌هایی کتاب‌های جذاب خود را به دیگران معرفی می‌کنند و در صورت استفاده از فضای مجازی، کدام پلتفرم‌ها را برای این منظور ترجیح می‌دهند؟
۹. از نگاه کتابداران، مطالعه کتاب تا چه اندازه در ارتقای دانش تخصصی، مهارت‌های حرفه‌ای و بهبود کیفیت عملکرد شغلی آنان مؤثر است؟

با توجه به اهداف پژوهش، سؤالات در چند محور اصلی طراحی شده‌اند:

- **محور اول: گرایش‌ها و عادات مطالعه کتابداران**

سؤالات ۱ تا ۵ در این محور قرار دارندو به بررسی اهداف مطالعه، موضوعات مورد علاقه، معیارهای انتخاب کتاب، اهمیت اصالت اثر و ارزش قالب فیزیکی و محتوایی می‌پردازند.

- **محور دوم: الگوهای خرید و تهیه کتاب**

سؤال ۶ در این محور جای دارد و به بررسی میزان بودجه و شیوه‌های خرید کتاب توسط کتابداران اختصاص دارد.

- **محور سوم: معرفی و ترویج کتاب**

سؤالات ۷ و ۸ در این محور مطرح شده و روش‌های کتابداران برای معرفی کتاب و استفاده از فضای مجازی در این زمینه را بررسی می‌کنند.

- **محور چهارم: تأثیر مطالعه بر حرفه کتابداری**

سؤال ۹ به این محور مربوط است و نقش مطالعه در ارتقای دانش تخصصی، مهارت‌های حرفه‌ای و کیفیت عملکرد شغلی کتابداران را بررسی می‌کند.

روش‌شناسی پژوهش

هدف این پژوهش، شناسایی گرایش‌ها و عادات مطالعه کتابداران و بررسی نقش و میزان تأثیر مطالعه در ارتقای دانش تخصصی، مهارت‌های حرفه‌ای و کیفیت عملکرد شغلی آنان است. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی ـ پیمایشی است.

جامعه آماری پژوهش شامل کتابداران شاغل در انواع کتابخانه‌های عمومی، تخصصی، آموزشگاهی و دانشگاهی در ایران بود که امکان دسترسی به آن‌ها از طریق گروه‌ها و شبکه‌های مجازی مرتبط با کتابداران (از جمله گروه‌های «کتابداران ایران»، «کتابدار سلام» و گروه‌های ایمیلی) فراهم شد. پرسشنامه به‌صورت آنلاین در این بسترها منتشر گردید. از میان کتابداران عضو این گروه‌ها، در مجموع ۱۷۸ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند و داده‌های آنان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

از آنجا که جامعه آماری در دسترس مشخص و محدود بود، برای تعیین حجم نمونه به جدول کرجسی و مورگان استناد شد و حداقل حجم نمونه ۱۲۶ نفر تعیین گردید. با توجه به پاسخ‌دهی ۱۷۸ نفر، حجم نمونه فراتر از حداقل لازم بوده و کفایت آماری حاصل شد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش به‌صورت در دسترس (Convenience sampling) در میان کتابداران عضو گروه‌های مجازی مرتبط انجام گرفت.

با توجه به اینکه ابزار استانداردی برای سنجش گرایش‌های مطالعه کتابداران در دسترس نبود، پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته بر اساس مطالعات پیشین و مشورت با متخصصان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی طراحی شد. این پرسشنامه شامل دو بخش بود:

۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی (سن، جنسیت، نوع کتابخانه محل کار، سابقه شغلی و...)

۲. سؤالات مرتبط با عادات و گرایش‌های کتاب‌خوانی (نوع منابع مورد علاقه، زمان مطالعه، منابع انتخاب کتاب، انگیزه‌ها و...)

برای بررسی روایی محتوایی، پرسشنامه در اختیار چهار نفر از اساتید و متخصصان حوزه علم اطلاعات قرار گرفت و اصلاحات لازم براساس نظر آنان اعمال شد. جهت سنجش پایایی پرسشنامه، از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. این آزمون روی یک پیش‌آزمون شامل ۳۰ پاسخ اولیه اجرا شد که مقدار آلفای کرونباخ برابر با ۰.۸۲ به‌دست آمد، که نشان‌دهنده پایایی قابل قبول ابزار بود.

داده‌های گردآوری‌شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ تحلیل شدند. برای تحلیل داده‌ها، از آمار توصیفی (میانگین، درصد، فراوانی) استفاده شد. از آنجا که برخی سؤالات پرسشنامه به‌صورت چندگزینه‌ای با امکان انتخاب بیش از یک پاسخ طراحی شده بودند، در تحلیل این سؤالات مجموع درصد پاسخ‌ها (Percent of Cases) ممکن است بیش از ۱۰۰ درصد باشد. این مسأله نشان‌دهنده تنوع دیدگاه و تجربه شرکت‌کنندگان در انتخاب کتاب‌ها است، نه خطا در داده‌پردازی. برای مثال، یک فرد ممکن است هم از توصیه همکاران و هم از مرور مطالب کتاب در فضای مجازی برای انتخاب کتاب استفاده کند.

یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر گرایش‌های کتاب‌خوانی کتابداران مورد بررسی قرار گرفت و از کتابداران کتابخانه‌های آموزشگاهی، دانشگاهی، عمومی و تخصصی در مورد علایق‌شان به کتاب‌ها و مطالعه، عوامل موثر در گرایش آن‌ها و تاثیر آن در زندگی حرفه‌ایشان سوال شد. نتایج به شرح زیر است:

جدول ۱ مشخصات جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش را نشان می‌دهد. این جدول شامل اطلاعات جنسیت، سن، رشته و سطح تحصیلات، و نوع کتابخانه‌ای است که کتابداران در آن مشغول به فعالیت هستند. ارائه این اطلاعات، زمینه‌ای برای درک بهتر گرایش‌ها، عادات مطالعه و تأثیر مطالعه در زندگی حرفه‌ای کتابداران فراهم می‌آورد و کمک می‌کند تا نتایج پژوهش در بستر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه تفسیر شود.

جدول ۱. اطلاعات کتابشناختی کتابداران

Table 1. Bibliographic Characteristics of Respondent Librarians

مشخصه Variable	گروه‌ها Category	فراوانی Frequency	درصد Percentage
جنسیت Gender	خانم Female	100	79.4٪
	آقا Male	26	20.6٪
سن Age	18–24	9	7.1٪
	25–34	32	25.4٪
	35–44	64	50.8٪
	45–54	17	13.5٪
رشته تحصیلی Field of Study	علم اطلاعات و دانش‌شناسی_کتابداری و اطلاع‌رسانی Information Science / Library and Information Science	95	75.4٪
	غیرمرتبط Unrelated	31	24.6٪
سطح تحصیلات Education Level	دیپلم Diploma	3	2.4٪
	کارشناسی Bachelor's	59	46.8٪
	کارشناسی ارشد Master's	59	46.8٪
	دکتری PhD	5	4٪
نوع کتابخانه Library Type	عمومی Public	102	81٪
	دانشگاهی Academic	17	13.5٪
	تخصصی Special	4	3.2٪
	آموزشگاهی School	2	1.6٪

با توجه به معرفی و تحلیل مشخصات جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش، در ادامه به بررسی نتایج مربوط به سوالات اصلی پژوهش پرداخته شده است تا ابعاد مختلف گرایش‌ها و تأثیرات مطالعه در زندگی حرفه‌ای کتابداران مورد ارزیابی قرار گیرد.

۱. کتابداران با چه اهدافی به مطالعه کتاب می‌پردازند؟

در این پرسش، اهداف کتاب‌خواندن به ۱۳ مورد مشخص تقسیم شد و یک گزینه باز برای نوشتن اهداف دیگری که

کتابداران را به کتاب‌خواندن تشویق می‌کند، درنظر گرفته شد که مطابق با جدول ۲ نتیجه به این شرح است:

جدول ۲. انگیزه‌های کتابداران از خواندن کتاب

Table 2. Librarians' Motivations for Reading Books

انگیزه Motivation	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage
فراغت و سرگرمی Leisure and Entertainment	81	13.2٪
کسب علم و دانش Knowledge Acquisition	82	13.3٪
آرامش Relaxation	78	12.7٪
ارتقای خود Self-improvement	76	12.4٪
کشف علایق Exploring Interests	28	4.6٪
شناختن خود Self-awareness	38	5.5٪
رفع نیازهای اطلاعاتی Fulfilling Information Needs	73	11.9٪
رفع نیازهای شخصی Meeting Personal Needs	40	6.5٪
جذابیت شخصیت کتاب Appeal of Book Characters	32	5.2٪
شهرت نویسنده Author's Reputation	21	3.4٪
آشنایی با طرز فکرهای مختلف Familiarity with Diverse Perspectives	36	5.9٪
همسو شدن با جو حاکم Conformity with Prevailing Trends	20	3.3٪
اعتیاد به خواندن کتاب Reading Addiction	14	2.3٪
مجموع Total	635	100.0٪

همان‌گونه که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد، مهم‌ترین انگیزه‌های کتابداران برای مطالعه، به‌ترتیب، عبارت‌اند از :کسب علم و دانش (۶۵.۶ درصد)، فراغت و سرگرمی (۶۴.۸ درصد) و دستیابی به آرامش (۶۲.۴ درصد) .این سه انگیزه نشان‌دهنده آن است که کتابداران، مطالعه را نه تنها ابزاری برای توسعه حرفه‌ای و گسترش دانش خود می‌دانند، بلکه آن را راهی برای ایجاد تعادل روانی و پر کردن اوقات فراغت نیز تلقی می‌کنند.

در رتبه‌های بعدی، ارتقای خود (۶۰.۸ درصد) و رفع نیازهای اطلاعاتی (۵۸.۴ درصد) قرار دارند که نشان می‌دهد کتابداران نگاه چندبعدی به مطالعه دارند و آن را وسیله‌ای برای رشد شخصی و پاسخ به نیازهای فکری و حرفه‌ای تلقی می‌کنند.

در مقابل، انگیزه‌هایی مانند اعتیاد به خواندن کتاب (۱۱.۲ درصد)، همسو شدن با جو حاکم (۱۶ درصد) و شهرت نویسنده (۱۶.۸ درصد) درصد بسیار پایینی را به خود اختصاص داده‌اند. این امر می‌تواند نشان‌دهنده استقلال فکری و انتخاب آگاهانه کتابداران در انتخاب منابع مطالعاتی باشد؛ آن‌ها کمتر تحت تأثیر جو جامعه یا عوامل بیرونی مانند شهرت نویسنده قرار می‌گیرند.

همچنین قابل توجه است که در این پرسش امکان انتخاب چند گزینه برای پاسخ‌دهندگان وجود داشته است؛ از همین رو جمع درصد از موارد بیش از ۱۰۰ درصد شده و این نشان از تنوع انگیزه‌های مطالعه در بین کتابداران دارد.

این نتایج نشان می‌دهند که کتابداران به دلایل متنوعی به مطالعه می‌پردازند، اما کسب علم و دانش، فراغت و سرگرمی، آرامش و ارتقای خود از مهم‌ترین انگیزه‌ها هستند. این اطلاعات می‌تواند به مدیران کتابخانه‌ها و سیاست‌گذاران در برنامه‌ریزی و توسعه خدمات کتابخانه‌ای کمک کند تا بهتر بتوانند نیازها و علایق کتابداران را برآورده کنند.

حاجی زین‌العابدینی، در نشستی با عنوان «شیوه‌های جدید ترویج مطالعه و کتابخوانی» هدف کتابخوانی را اینگونه بیان کرد: هدف کتابخوانی گامی است برای ارتقای بشر در واقع هم سلامت روح هست هم سلامت جسم و هم سلامت فکر بشر است. یکی دیگر از مسایل مهم هم آزادی انتخاب کردن برای خواننده است و اینکه ترجیحات مخاطب بر ترجیحات شما پیروزمندانه باشد. یعنی مسیر مطالعه را خود فرد انتخاب کند نه چیزی که ما برایش مناسب می‌دانیم که در ادبیات ما هم این مهم شمرده شده که تسهیل گری به جای مربی گری کتاب به کار گرفته شود(Vareghani, 2022).

در مورد فراغت و سرگرمی، فروید (1989) Freud گفته است که انسان چیزی را انتخاب می کند که برایش دارای لذت باشد. Monadi (2013) در پژوهش خود با عنوان "فرهنگ کتابخوانی" ذکر می کند که: :"کتاب‌خواندن می‌باید مفید باشد، کارآیی داشته باشد، مشکلی را حل کند، مسیری را روشن و باز کند، اگر نه همه زندگی، بخشی از آن را بهتر کند، بهبود ببخشد، کامل کند. لذا، خواندن کتاب نه تنها یک امر آموزشی است، بلکه یک فرهنگ است و نیاز به فرهنگسازی دارد، یعنی خودبه‌خود در فرد به‌وجود نمی‌آید".

۲. موضوعات مورد علاقه کتابداران برای مطالعه چیست؟

برای بررسی موضوعات مورد علاقه کتابداران، گزینه‌های موضوعی متنوعی براساس رده‌بندی دیویی در پرسشنامه گنجانده شد. این موضوعات طیف گسترده‌ای از حوزه‌های علمی، ادبی، فرهنگی و هنری را شامل می‌شود. در جدول ۳ فراوانی انتخاب هر موضوع توسط کتابداران نشان داده شده است.

جدول ۳. موضوعات مورد علاقه کتابداران برای مطالعه

Table 3. Librarians' Preferred Subjects for Reading

موضوعات Subjects	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage
فلسفه و روان‌شناسی Philosophy and Psychology	60	17.1٪
کلیات General Works	60	17.1٪
دین Religion	20	5.7٪
علوم اجتماعی Social Sciences	36	10.3٪
زبان Language	8	2.3٪
علوم محض Pure Sciences	4	1.1٪
علوم کاربردی Applied Sciences	16	4.6٪
هنر، سرگرمی، ورزش Arts, Recreation, and Sports	24	6.8٪
ادبیات Literature	86	24.5٪
تاریخ و جغرافیا History and Geography	37	10.5٪

جدول ۳ نشان‌دهنده توزیع موضوعات مورد علاقه کتابداران است که تنوع گسترده‌ای از حوزه‌های علمی، هنری و اجتماعی را در بر می‌گیرد. بیشترین علاقه کتابداران به ادبیات با ۶۸.۸ درصد از موارد گزارش‌شده است که نشان‌دهنده گرایش قوی به متون ادبی است. همچنین موضوعات فلسفه و روانشناسی و کلیات هرکدام با ۴۸.۰ درصد، توجه قابل توجهی را به خود اختصاص داده‌اند. تاریخ و جغرافیا با ۲۹.۶ درصد و علوم اجتماعی با ۲۸.۸ درصد از علایق مهم کتابداران محسوب می‌شوند. علاقه به هنر، سرگرمی و ورزش نیز با ۱۹.۲ درصد، و دین با ۱۶.۰ درصد قابل توجه است. این تنوع در موضوعات نشان می‌دهد که کتابداران به مطالعه در حوزه‌های مختلف علمی و فرهنگی گرایش دارند که می‌تواند در برنامه‌ریزی منابع و خدمات کتابخانه‌ای نقش مؤثری داشته باشد.

۳. چه عواملی بر انتخاب کتاب توسط کتابداران تاثیرگذار است؟

وقتی مراجعه‌کننده با کتابدار، احساس نزدیکی و راحتی بکند تمایل بیشتری به بازگشت به کتابخانه از خود نشان می‌دهد این موضوع با جدول ۳ مطابقت دارد، ۲۹درصد از افراد کتاب خود را با توجه به نظرات همکاران و دوستان خود انتخاب می‌کنند. اگر افراد مراجعه‌کننده به کتابدار، به عنوان شخصی آشنا با کتاب‌ها و کتابخوان، نگاه کنند، و کتابدار هم دانش خود را در این زمینه با خواندن کتاب‌ها و مطالب به‌روز، افزایش دهد میتوانند تعاملی دوسویه برقرار کنند و در اعتلای فرهنگ کتابخوانی، نقش مهمی را ایفا کنند.

جدول ٤. روش‌های انتخاب کتاب توسط کتابداران

Table 4. Methods of Book Selection by Librarians

روش‌های انتخاب کتاب Book Selection Methods	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage
نظرات همکاران و دوستان Colleagues' and Friends' Recommendations	87	29.0%
صفحات نقد کتاب Book Review Pages	27	9.0%
ویترین کتاب‌فروشی Bookstore Displays	8	2.7%
خواندن قسمت‌هایی از کتاب در فضای مجازی Reading Excerpts Online	71	23.7%
دنبال کردن یک انتشارات خاص Following Specific Publishers	17	5.7%
پرفروش‌های داخلی و خارجی Bestsellers, Domestic and International	29	9.7%
نیاز شخصی Personal Needs	61	20.3%
مجموع Total	300	100.0%

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که کتابداران برای انتخاب کتاب از روش‌های متنوعی بهره می‌گیرند و اغلب بیش از یک شیوه را در این فرآیند دخیل می‌دانند؛ ازاین‌رو، مجموع درصد از موارد (Percent of Cases) بیش از ۱۰۰ درصد است. مهم‌ترین منبع تأثیرگذار در انتخاب کتاب، نظرات همکاران و دوستان است که با ۶۹ درصد، بیشترین سهم را در میان پاسخ‌دهندگان داشته و نشان‌دهنده نقش پررنگ تعاملات بین‌فردی در فرایند تصمیم‌گیری کتابداران است. در رتبه‌های بعدی، خواندن قسمت‌هایی از کتاب در فضای مجازی (۵۶.۳٪) و نیاز شخصی (۴۸.۴٪) قرار دارند که حاکی از اهمیت فضای آنلاین در معرفی محتوا و نقش نیازهای اطلاعاتی فردی در هدایت انتخاب کتاب است. در مقابل، منابعی چون ویترین کتاب‌فروشی (۶.۳٪) و دنبال کردن یک انتشارات

خاص (۱۳.۵٪) سهم کمتری دارند که می‌تواند ناشی از تغییر عادت‌های انتخاب کتاب در عصر دیجیتال یا محدودیت در دسترسی به کتاب‌فروشی‌ها باشد. همچنین، صفحات نقد کتاب با ۲۱.۴ درصد، گرچه جایگاه میانه‌ای دارد، اما با توجه به ماهیت تخصصی آن‌ها، می‌توانند نقش مهمی در انتخاب آگاهانه‌تر ایفا کنند. این یافته‌ها به‌خوبی بیانگر آن‌اند که انتخاب کتاب در میان کتابداران، فرایندی چندمنبعی و مبتنی بر تلفیقی از تعاملات اجتماعی، تجربیات شخصی، و منابع دیجیتال است.

٤. میزان اهمیت کتابداران به اصالت (تألیف یا ترجمه بودن) کتاب‌ها چقدر است؟

جدول ۵ نظرات کتابداران را درباره اهمیت تالیف یا ترجمه بودن کتاب‌ها نشان می‌دهد. این موضوع یکی از معیارهای تأثیرگذار در انتخاب کتاب توسط کتابداران محسوب می‌شود، چرا که تفاوت‌های محتوایی، فرهنگی و زبانی میان کتاب‌های تألیف شده توسط نویسندگان بومی و کتاب‌های ترجمه شده می‌تواند در میزان جذابیت و کاربرد کتاب برای مخاطب نقش داشته باشد. در این جدول، دیدگاه کتابداران در سه گروه دسته‌بندی شده است: کسانی که تألیف یا ترجمه بودن کتاب را مهم می‌دانند، کسانی که آن را بی‌اهمیت تلقی می‌کنند، و کسانی که اهمیت آن را گاه‌گاهی مورد توجه قرار می‌دهند. این داده‌ها کمک می‌کند تا بهتر درک کنیم که کتابداران چگونه به این ویژگی کتاب‌ها نگاه می‌کنند و این دیدگاه‌ها چگونه می‌تواند بر روند انتخاب و خرید کتاب تأثیرگذار باشد.

جدول۵ . اهمیت کتابداران به اصالت (تألیف یا ترجمه بودن) کتاب‌ها

Table 5. Librarians' Attention to the Originality of Books: Authored vs. Translated

دسته‌بندی Category	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage	درصد معتبر Valid Percentage
تالیف یا ترجمه بودن مهم است Originality Matters: Authored or Translated	61	48.4%	48.4%
تالیف یا ترجمه بودن مهم نیست Originality Does Not Matter	30	23.8%	23.8%
گاهی اوقات تالیف یا ترجمه بودن مهم است Sometimes Originality Matters	35	27.8%	27.8%
کل Total	126	100.0%	100.0%

این جدول نشان‌دهنده اهمیت تألیف یا ترجمه بودن کتاب از دیدگاه کتابداران است:

بلی: ۶۱ نفر (۴۸.۴ درصد) از کتابداران اظهار کرده‌اند که تألیف یا ترجمه بودن کتاب برای آن‌ها اهمیت دارد. این موضوع نشان می‌دهد که تقریباً نیمی از کتابداران به منشاء و نوع نویسندگی کتاب توجه ویژه‌ای دارند.

خیر: ۳۰ نفر (۲۳.۸ درصد) از کتابداران اعلام کرده‌اند که تألیف یا ترجمه بودن کتاب برای آن‌ها اهمیت ندارد. این موضوع می‌تواند بیانگر این باشد که این گروه بیشتر بر محتوای کتاب و کیفیت آن تمرکز دارند تا بر منشاء نویسندگی.

گاهی اوقات: ۳۵ نفر (۲۷.۸ درصد) از کتابداران گفته‌اند که اهمیت تألیف یا ترجمه بودن کتاب برای آن‌ها بستگی به شرایط دارد و گاهی اوقات این موضوع برایشان مهم است. این افراد ممکن است بسته به موضوع کتاب یا نویسنده آن، به این نکته توجه کنند.

٥. اهمیت قالب فیزیکی و محتوایی کتاب برای کتابداران تا چه اندازه است؟

در این بخش از پژوهش، میزان اهمیت قالب فیزیکی کتاب از نگاه کتابداران بررسی شده است. پرسش اصلی این بوده که آیا شکل فیزیکی کتاب در تجربه مطالعه و انتخاب کتاب برای کتابداران نقش مهمی ایفا می‌کند یا خیر. جدول شماره ۵ نتایج به‌دست‌آمده از پاسخ‌های کتابداران را نمایش می‌دهد.

جدول ٦. نظر کتابداران درباره اهمیت قالب کتاب

Table 6. Librarians' Opinions on the Importance of Book Format

پاسخ Response	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage	درصد معتبر Valid Percentage
قالب فیزیکی مهم است Physical Format Matters	106	84.1%	84.1%
قالب فیزیکی مهم نیست Physical Format Does Not Matter	20	15.9%	15.9%
مجموع Total	126	100.0%	100.0%

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که بیش از چهار پنجم کتابداران (۸۴.۱ درصد) معتقدند قالب فیزیکی کتاب در فرآیند مطالعه برای آن‌ها اهمیت دارد. این موضوع می‌تواند به دلایلی مانند لذت فیزیکی از لمس و بوی کتاب، تمرکز بیشتر هنگام مطالعه نسخه چاپی، و خستگی کمتر چشم در مقایسه با نمایشگرها مربوط باشد. در مقابل، تنها ۱۵.۹ درصد از پاسخ‌دهندگان اهمیت قالب فیزیکی را رد کرده‌اند، که نشان می‌دهد غالب کتابداران همچنان تجربه سنتی و فیزیکی مطالعه را بر سایر قالب‌ها ترجیح می‌دهند. این نتیجه می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های مربوط به مجموعه‌سازی، خدمات اطلاع‌رسانی و ارتقاء فرهنگ مطالعه در کتابخانه‌ها مورد توجه قرار گیرد.

جدول ۷ : اهمیت قالب محتوایی انتخاب شده توسط کتابداران

Table 7. Importance of Selected Book Content Format by Librarians

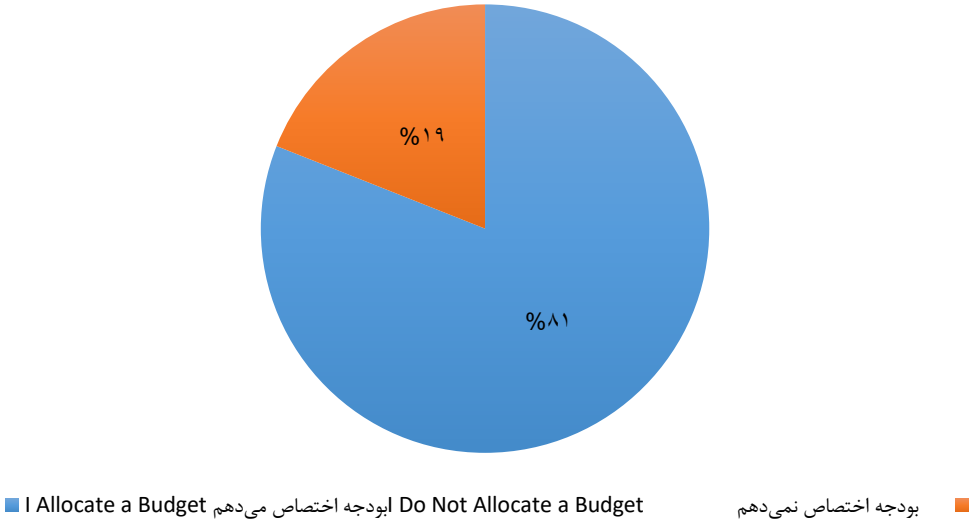
قالب محتوایی کتاب Book Content Format	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage	درصد معتبر Valid Percentage
کتاب چاپی Printed Book	100	79.4٪	79.4٪
کتاب الکترونیکی E-book	4	3.2٪	3.2٪
کتاب صوتی Audiobook	7	5.6٪	5.6٪
کتاب چندرسانه‌ای (صوتی-تصویری) Multimedia Book: Audio-Visual	6	4.8٪	4.8٪
فرقی ندارد No Preference	9	7.1٪	7.1٪
مجموع Total	126	100.0٪	100.0٪

برای افرادی که کتاب صوتی را به سایر گزینه‌ها ترجیح می‌دادند، سوال دیگری مطرح شد که ارجحیت محتوا یا لحن کتاب صوتی را بررسی می‌کرد؛ نتیجه به صورت بود که ۵۷.۱ درصد از کتابداران لحن گوینده را مهمتر از محتوای کتاب می‌دانستند.

۶. آیا کتابداران به‌طور ماهانه بودجه‌ای را به خرید کتاب اختصاص می‌دهند و چه روش‌هایی را برای خرید کتاب ترجیح می‌دهند؟

برای درک بهتر رفتار خرید کتاب توسط کتابداران، ابتدا به بررسی این موضوع می‌پردازیم که آیا کتابداران بودجه‌ای ماهانه برای خرید کتاب اختصاص می‌دهند و روش‌های مورد علاقه آنها برای تهیه کتاب چیست. شناخت این نکات می‌تواند به برنامه‌ریزان و مدیران کتابخانه‌ها در بهبود دسترسی به منابع و ارتقای فرهنگ مطالعه کمک کند. در ادامه، نتایج مربوط به میزان تخصیص بودجه و شیوه‌های خرید کتاب توسط کتابداران ارائه شده است.

اختصاص بودجه به خرید کتاب
Allocation of Budget for Book Acquisition

اکثریت کتابداران (۸۱درصد) در ماه بودجه‌ای را برای خرید کتاب اختصاص نمی‌دهند. که این مورد می‌تواند به علت مشکلات مالی کتابداران، اولویت‌بندی در خرید مایحتاج مورد نیاز زندگی و یا به دلیل کار در محیطی سرشار از منابع اطلاعاتی باشد که نیازهای مطالعاتی او را برطرف می‌کند به صورتی که کتابداران احساس نیاز به خرید کتاب پیدا نمی‌کنند. بعضی از افراد هم تمایل بالایی به خرید کتاب از خودشان نشان می‌دهند که می‌تواند به علاقه شخصی آن‌ها مرتبط باشد.

در ادامه، جدول ۹ شیوه‌ها و مکان‌های ترجیحی کتابداران برای خرید کتاب را نشان می‌دهد. این جدول بیانگر تنوع روش‌های خرید کتاب و میزان تمایل کتابداران به هر یک از این گزینه‌ها است.

جدول ۸. شیوه و محل خرید کتاب توسط کتابداران
Table 8. Book Purchase Venues for Librarians

دسته‌بندی Category	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage	درصد معتبر Valid Percentage
فروشگاه های بزرگ کتاب Large Bookstores	38	30.2%	30.16%
نمایشگاه کتاب Book Fairs	42	33.3%	33.33%
فروشگاه های کتاب آنلاین Online Bookstores	41	32.5%	32.54%
همه موارد All of the Above	4	3.2%	3.17%
هیچ کدام None	1	0/8%	0/79%
مجموع Total	126	100.0%	100/0%

جدول ۸ به بررسی مکان‌های مورد علاقه کتابداران برای خرید کتاب می‌پردازد. داده‌های جمع‌آوری شده نشان‌دهنده تمایل کتابداران به خرید کتاب از مکان‌های مختلف به شرح زیر است:

فروشگاه‌های بزرگ کتاب: با فراوانی ۳۸ (۳۰.۲ درصد)، این مکان‌ها یکی از محبوب‌ترین انتخاب‌ها برای خرید کتاب هستند. این نشان می‌دهد که کتابداران علاقه زیادی به خرید از فروشگاه‌های بزرگ و متنوع دارند که معمولاً دسترسی به کتاب‌های متنوع و جدیدتر را فراهم می‌کنند.

نمایشگاه کتاب: با فراوانی ۴۲ (۳۳.۳ درصد)، نمایشگاه‌های کتاب بیشترین محبوبیت را بین کتابداران دارند. این ممکن است به دلیل تخفیف‌ها، تنوع بالای کتاب‌ها و فرصت آشنایی با نویسندگان و ناشران باشد.

فروشگاه‌های کتاب آنلاین: با فراوانی ۴۱ (۳۲.۵ درصد)، خرید آنلاین کتاب نیز بسیار مورد توجه کتابداران قرار دارد. این محبوبیت به احتمال زیاد به دلیل راحتی خرید، تنوع بالای محصولات و امکان دسترسی به کتاب‌های نایاب و بین‌المللی است.

همه موارد: با فراوانی ۴ (۳.۲ درصد)، نشان‌دهنده این است که برخی از کتابداران همه این مکان‌ها را برای خرید کتاب مناسب می‌دانند و ترجیح خاصی به یکی از آن‌ها ندارند.

هیچ کدام: تنها ۱ نفر (۰.۸ درصد) هیچ‌یک از این مکان‌ها را برای خرید کتاب مناسب نمی‌داند که می‌تواند نشان‌دهنده نیاز به گزینه‌های جایگزین یا ترجیحات شخصی خاص باشد.

نتایج این تحلیل نشان می‌دهد که نمایشگاه‌های کتاب و فروشگاه‌های بزرگ کتاب، مکان‌های اصلی برای خرید کتاب توسط کتابداران هستند. همچنین، فروشگاه‌های کتاب آنلاین نیز با اختلاف کمی از این دو مکان در رتبه سوم قرار دارند که نشان‌دهنده تغییرات در رفتار خرید کتابداران به سمت خرید آنلاین است. به طور کلی، کتابداران از ترکیبی از این مکان‌ها برای تهیه کتاب‌های مورد نیاز خود استفاده می‌کنند و این تنوع در انتخاب‌ها نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری و تطبیق‌پذیری آن‌ها با شرایط مختلف است.

۷. کتابداران از چه روش‌هایی برای معرفی کتاب‌های جذاب به دیگران استفاده می‌کنند؟

معرفی کتاب در کتابخانه برای توسعه مهارت‌های سواد اولیه ضروری است. کتابداران باید شرایط مثبتی را برای خانواده‌ها ایجاد کنند تا به کتاب‌ها و منابع متنوع دسترسی داشته باشند، عشق به خواندن را تقویت کنند و از پیشرفت آموزشی کودکان از طریق تجربیات مختلف سواد آموزشی حمایت کنند (Rankin & Brock, 2018). در ارتباط با معرفی کتاب به دیگران و شیوه ترجیحی افراد در این زمینه، نتیج جدول یک ارائه شده است.

جدول ۹. تمایل به معرفی کتاب به دیگران توسط کتابداران

Table 9. Librarians' Willingness to Recommend Books to Others

پاسخ Response	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage	درصد معتبر Valid Percentage
بلی Yes	109	86.5%	86.5%
خیر No	1	0.8%	0.8%
گاهی اوقات Sometimes	15	11.9%	11.9%
معرفی نمی‌کنم I Do Not Recommend	1	0.8%	0.8%
مجموع Total	126	100.0%	100.0%

۸. کتابداران به چه روش‌هایی کتاب‌های جذاب خود را به دیگران معرفی می‌کنند و در صورت استفاده از فضای مجازی، کدام پلتفرم‌ها را برای این منظور ترجیح می‌دهند؟

به‌منظور بررسی نحوه معرفی کتاب توسط کتابداران، از آن‌ها خواسته شد مشخص کنند که چگونه کتاب‌هایی را که برایشان جذاب بوده‌اند، به دیگران معرفی می‌کنند. گزینه‌ها شامل معرفی شفاهی، نوشتاری (در فضای مجازی یا تابلوی اعلانات)، تفاوت قائل نبودن میان روش‌ها، یا عدم معرفی کتاب بود.

جدول ۱۰. شیوه معرفی کتاب به دیگران توسط کتابداران
Table 10. Methods of Recommending Books by Librarians

معرفی کتاب به دیگران Book Recommendation Method	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage	درصد معتبر Valid Percentage
به صورت کلامی Orally	72	57.1%	57.1%
به صورت نوشتاری در فضای مجازی یا تابلوی اعلانات Written: Online or Notice Board	6	4.8%	4.8%
فرقی ندارد No Preference	47	37.3%	37.3%
معرفی نمی‌کنم I Do Not Recommend	1	0.8%	0.8%
مجموع Total	126	100.0%	100.0%

همان‌طور که جدول شماره ۱۰ نشان می‌دهد، بیشتر کتابداران (۵۷.۱٪) ترجیح می‌دهند کتاب‌ها را به صورت شفاهی و از طریق گفت‌وگو معرفی کنند. در مقابل، تنها ۴.۸٪ از پاسخ‌دهندگان به معرفی نوشتاری در فضای مجازی یا تابلوهای اعلانات اشاره کرده‌اند. درصد قابل توجهی نیز (۳۷.۳٪) بین روش‌های معرفی تفاوتی قائل نشده‌اند. این نتایج حاکی از آن است که گرایش به ارتباط چهره‌به‌چهره و فضای گفت‌وگویی همچنان میان کتابداران قوی است و می‌تواند در طراحی برنامه‌های ترویجی مطالعه مدنظر قرار گیرد.

در ادامه، از کتابداران خواسته شد مشخص کنند که در صورت تمایل به نوشتن درباره کتاب‌ها در فضای مجازی، کدام پلتفرم‌ها را ترجیح می‌دهند. جدول ۱۱ توزیع پاسخ‌ها را در میان پلتفرم‌های مختلف نمایش می‌دهد.

جدول ۱۱. ترجیح کتابداران در نوشتن از کتاب‌ها در فضای مجازی
Table 11. Librarians' Preferences for Posting About Books on Social Media

شبکه اجتماعی Social Media	تعداد پاسخ‌ها Frequency, N	درصد از کل پاسخ‌ها Percent of Total Responses
اینستاگرام Instagram	64	50.8/.
تلگرام Telegram	6	4.8/.
توییتر، ایکس Twitter, X	4	3.2/.
بله Bale	13	10.3/.
ایتا Eitaa	5	4/.
بدون پاسخ No Response	34	27/.
کل Total	92	100/.

داده‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد که اینستاگرام با ٪۶۹.۶ محبوب‌ترین پلتفرم برای اشتراک‌گذاری مطالب مرتبط با کتاب در میان کتابداران است. پس از آن، پیام‌رسان‌های داخلی مانند بله (٪۱۴.۱) و ایتا (٪۵.۴) قرار دارند. این نتایج حاکی از آن است که علی‌رغم گرایش بالای کتابداران به گفت‌وگو حضوری، بخشی از آنان فضای مجازی، به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی تصویری و پرتعامل مانند اینستاگرام را نیز برای ترویج مطالعه مفید می‌دانند.

۹. از نگاه کتابداران، مطالعه کتاب تا چه اندازه در ارتقای دانش تخصصی، مهارت‌های حرفه‌ای و بهبود کیفیت عملکرد شغلی آنان مؤثر است؟

در این بخش، دیدگاه کتابداران درباره میزان تأثیر مطالعه کتاب بر افزایش دانش تخصصی، به‌روزرسانی اطلاعات و ارتقای مهارت‌های شغلی آن‌ها بررسی می‌شود. اهمیت مطالعه در ارتقای دانش تخصصی، به‌روزرسانی اطلاعات و افزایش مهارت‌های شغلی کتابداران از دیدگاه خود آنان مورد ارزیابی قرار گرفته است.

جدول ۱۲. نظر کتابداران درباره میزان تأثیر مطالعه بر ارتقای دانش شخصی و کیفیت حرفه‌ای و شغلی

Table 12. Librarians' Opinions on the Impact of Reading on Personal Knowledge and Professional Quality

میزان تأثیر مطالعه بر کیفیت شغلی Impact of Reading on Job Quality	فراوانی Frequency, N	درصد Percentage	درصد معتبر Valid Percentage
بسیار زیاد Very High	84	66.7٪	66.7٪
زیاد High	39	30.9٪	30.9٪
کم Low	2	1.6٪	1.6٪
بی‌تأثیر No Effect	1	0.8٪	0.8٪
جمع Total	126	100.0٪	100.0٪

همان‌طور که جدول ۱۲ نشان می‌دهد، ۹۷.۶ درصد از پاسخ‌دهندگان معتقدند که مطالعه کتاب‌ها «بسیار زیاد» یا «زیاد» بر بهبود کیفیت حرفه‌ای و شغلی آنان تأثیر دارد. تنها ۲.۴ درصد گزینه‌های «کم» یا «بی‌تأثیر» را انتخاب کرده‌اند که بیانگر اتفاق‌نظر گسترده میان کتابداران درباره اهمیت مطالعه در توسعه شغلی است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی گرایش‌ها و عادات مطالعه‌ی کتابداران و تحلیل نقش کتاب‌خوانی در ارتقای کیفیت حرفه‌ای و شخصی آنان انجام شد. پژوهش تلاش کرد تا به پرسش‌هایی درباره‌ی نحوه معرفی کتاب، ترجیحات مطالعه، عوامل مؤثر در انتخاب کتاب، اهمیت قالب فیزیکی، و میزان تأثیر مطالعه در عملکرد شغلی کتابداران پاسخ دهد. در این راستا، داده‌های گردآوری‌شده از کتابداران شاغل در انواع کتابخانه‌ها، تصویری روشن از وضعیت مطالعه در این قشر ارائه می‌دهد.

کتابداران برای انجام هرچه بهتر وظیفه‌شان باید مطابق با اتفاقات و جریانات روز حرکت کنند و این امر به جز با مطالعه مستمر و تفکر درمورد آن چیزی که مطالعه می‌کنند مسیر نمی‌شود. کتابداران باید ذهنی آماده و مشتاق به تغییر داشته باشند و دانش خود را محدود به دروسی که در دانشگاه گذرانده‌اند، نکنند. با توجه به جدول ۱۲ اکثریت کتابداران (۹۷.۶ درصد) معتقدند که مطالعه کتاب‌ها تأثیر بسزایی در ارتقای کیفیت حرفه‌ای و شغلی آنان دارد. این دیدگاه نشان می‌دهد که کتاب‌خوانی نقش مهمی در بهبود مهارت‌ها و دانش تخصصی کتابداران ایفا می‌کند که این مورد با پژوهش Dilevko& Gottlieb (2003) در اهمیت عادات مطالعه

کتابداران در ارائه خدمات مرجع باکیفیت، همسو است. با مطالعه گسترده در حوزه‌های مختلف، کتابداران قادرند اطلاعات خود را به‌روز نگه داشته و آگاهی‌های جدیدی در زمینه‌های حرفه‌ای و مدیریتی کسب کنند. همچنین، مطالعه به آن‌ها کمک می‌کند تا با منابع و شیوه‌های نوین سازمان‌دهی و ارائه خدمات آشنا شوند و از روش‌های نوآورانه در کتابداری بهره‌مند گردند. این فرآیند در نهایت به بهبود کیفیت خدمات ارائه شده به جامعه و ارتقای عملکرد کتابداران منجر می‌شود.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ۸۶.۵ درصد از افراد، کتاب‌هایی را که از نظرشان جذاب هستند به دیگران معرفی می‌کنند و برای انجام این کار گفت‌وگو را ترجیح می‌دهند، بنابراین لازم است محیطی امن برای تبادل این اطلاعات در کتابخانه ایجاد شود. Tewell et al. (2017) در پژوهش خود عنوان می‌کنند که کتابداران ارتباط دانشجویان را از طریق تلاشهای آموزشی افزایش دادند و دانش‌آموزان در جست‌وجوی کمک راحت‌تر می‌کردند. اکثریت کتابداران (۸۴.۱ درصد) قالب فیزیکی کتاب را در فرایند کتابخوانی‌شان موثر می‌دانند و ۷۹.۴ درصد از کتابداران، کتاب فیزیکی را به سایر قالب‌ها ترجیح می‌دهند.

بیشتر کتابداران با هدف کسب علم و دانش، فراغت و سرگرمی و آرامش به خواندن کتاب روی می‌آورند. این موضوع نشان‌دهنده توجه کتابداران به سطح سواد، احساسات درونی و حال خوب خودشان است و اینکه این افراد، به این قدرت کتاب که می‌تواند آرامش ببخشد، آگاه شده‌اند و می‌توانند این را به سایر افراد جامعه انتقال دهند. بیشترین اهدافی که کتابداران برای رسیدن به آن‌ها کتاب می‌خوانند به ترتیب کسب علم و دانش، فراغت و سرگرمی، آرامش، ارتقای خود، و رفع نیاز اطلاعاتی است و کمترین گزینه‌هایی که توسط کتابداران انتخاب شده شامل اعتیاد به خواندن کتاب، همسوشدن با جو حاکم بر جامعه، و شهرت نویسنده بوده است.

نتایج پژوهش حاصل نشان داد که اکثریت کتابداران تمایل به خواندن کتاب‌هایی با موضوع ادبیات دارند که خواندن آن باعث افزایش احساس نوع‌دوستی و دگردوستی می‌شود و فردی که این خصایص را در خویش تقویت کند، مهارت بیشتری برای احساس همدلی و انجام خدمت بدون تعصب و جهت‌گیری خاصی را نسبت به گروه‌هایی خاص از جامعه مثل پناهندگان و اقلیت‌های قومی و مذهبی نشان می‌دهد. در رتبه بعد، فلسفه، روانشناسی و کلیات انتخاب شد که می‌تواند دیدی جامع و کلی نسبت به موضوعات مختلف و در زمانی کم به افراد بدهد که این امر هم در خدمات‌رسانی به افراد موثر است.

۸۱ درصد از کتابداران در ماه بودجه‌ای را برای خرید کتاب اختصاص نمی‌دهند که این موضوع می‌تواند به دلیل محیط کتابخانه باشد که منابع مورد نیاز کتابداران را تامین می‌کنند و کتابداران نیازی به اختصاص بودجه برای خرید کتاب احساس نمی‌کنند و حساسیت چندانی در انتخاب محل خرید کتاب از خودشان نشان نمی‌دهند. ۹۷.۶ درصد از کتابداران، خواندن کتاب را در افزایش کیفیت زندگی شغلی و حرفه‌ای خود موثر می‌دانند. کتابداران با افراد جامعه در تعامل هستند و دانشی که از خواندن کتاب‌های مختلف کسب می‌شود می‌تواند روی تمامی جنبه‌های زندگی انسان اثرگذار باشد از جمله مهارت‌های ارتباطی، حرفه‌ای، شخصی و... که این مورد با پژوهش Dilevko& Gottlieb (2003) همسو است.

در نتایج این پژوهش مشاهده شد که کتابداران، مطالعه را عاملی مؤثر در ارتقای کیفیت حرفه‌ای و شغلی خود می‌دانند و برای انتخاب کتاب، بیشتر به موضوعات کاربردی و مورد علاقه‌ی خود گرایش دارند. این یافته با نتایج پژوهش Weaver (2002) همخوان است؛ وی نشان داد که کتابداران مطالعه‌ی تخصصی را در اولویت قرار می‌دهند و ٪۹۸ آنان آن را ضروری می‌دانند. همچنین، ویور اشاره می‌کند که کتابداران اطلاعات عملی را به محتوای نظری ترجیح می‌دهند و مرور مجلات و انتخاب مقالات مورد علاقه، از عادات رایج مطالعاتی آن‌هاست. این شباهت نشان می‌دهد که توجه به کاربردی بودن مطالب و گرایش به یادگیری مستمر، وجه مشترک کتابداران در زمینه‌های مختلف و در بافت‌های فرهنگی گوناگون است.

در مجموع، یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که کتابداران مطالعه را نه‌تنها یک فعالیت فردی، بلکه بخشی از رشد حرفه‌ای خود تلقی می‌کنند. آنان مطالعه را عامل مهمی در ارتقای دانش تخصصی، کیفیت خدمات و تعامل مؤثر با کاربران می‌دانند. همچنین

ترجیح به کتاب‌های تألیفی، قالب فیزیکی، و موضوعات فرهنگی و فلسفی نشان می‌دهد که کتابداران به محتوای عمیق و کاربردی در مطالعه اهمیت می‌دهند. بنابراین، سیاست‌گذاری برای ارتقای فرهنگ مطالعه در میان کتابداران و فراهم‌سازی بسترهای حمایت علمی و فرهنگی برای آن‌ها می‌تواند نقش مهمی در ارتقای سطح کیفی خدمات کتابخانه‌ها در جامعه ایفا کند.

پیشنهادهای پژوهش

۱. **طراحی و اجرای کارگاه‌های آموزشی با محوریت ارتقاء سواد اطلاعاتی و عادات مطالعه کتابداران**

پیشنهاد می‌شود نهادهای متولی کتابداری (مانند نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور یا انجمن کتابداری) با استفاده از نتایج پژوهش حاضر، کارگاه‌هایی کاربردی درباره مدیریت زمان برای مطالعه، آشنایی با منابع جدید، و مهارت‌های انتخاب کتاب برگزار کنند. این کارگاه‌ها باید مبتنی بر نیازسنجی از کتابداران طراحی شوند.

۲. **ایجاد نظام انگیزشی مبتنی بر مطالعه حرفه‌ای کتابداران**

پیشنهاد می‌شود معیارهایی برای ارزیابی فعالیت‌های مطالعاتی کتابداران (مانند تعداد کتاب‌های خوانده‌شده در سال، مشارکت در جلسات نقد کتاب، ارائه نقد و معرفی کتاب در فضای مجازی کتابخانه) تدوین شود و بر اساس آن‌ها مشوق‌هایی مانند امتیاز برای ارتقاء، پاداش‌های فصلی یا معرفی در رسانه‌های داخلی کتابخانه‌ها در نظر گرفته شود.

۳. **افزایش دسترسی کتابداران به منابع روزآمد از طریق تخصیص اعتبارات هدفمند**

با توجه به تأثیر منابع در عادات مطالعه، پیشنهاد می‌شود بودجه‌ای مشخص برای اشتراک پایگاه‌های اطلاعاتی، خرید کتاب‌های چاپی و دیجیتال و تهیه نسخه‌های صوتی و الکترونیکی کتاب‌های تخصصی در اختیار کتابداران قرار گیرد. همچنین، ایجاد «کارت عضویت ویژه مطالعه حرفه‌ای» می‌تواند به تسهیل این دسترسی کمک کند.

۴. **تشکیل گروه‌های مطالعاتی ساختارمند با اهداف حرفه‌ای و علمی**

کتابخانه‌ها می‌توانند با ایجاد گروه‌های مطالعاتی درون‌سازمانی یا منطقه‌ای بین کتابداران، فضایی برای مطالعه دسته‌جمعی، نقد و تحلیل کتاب‌ها، و به‌اشتراک‌گذاری منابع فراهم آورند. این گروه‌ها می‌توانند ماهانه تشکیل جلسه دهند و با پشتیبانی انجمن‌ها یا ادارات کل کتابخانه‌ها اداره شوند.

سپاسگزاری

از داوران محترم که با ارائه بازخوردهای سازنده، مسیر ارتقای کیفیت پژوهش را تسهیل کردند، قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

References

Adkins, D., & Brendler, B. M. (2015). Libraries and reading motivation: A review of the Programme for International Student Assessment reading results. *IFLA Journal*, *41*(2), 129–139. https://doi.org/10.1177/0340035215578868

Bobosher kizi, S. S. (2022). THE ROLE OF LIBRARIES IN EDUCATION AND HUMAN'S LIFE. *International Journal of Pedagogics*, *02*(05), 39–43. https://doi.org/10.37547/ijp/volume02issue05-10

Dadashzadeh, S. (2013). Great librarians. Blogfa. Retrieved on May 20, 2023, from [https://dadashbook.blogfa.com/post/32] [in Persian].

Dilevko, J., & Gottlieb, L. (2003). *Reading and the Reference Librarian: The Importance to Library Service of Staff Reading Habits*. https://www.amazon.com/Reading-Reference-Librarian-Importance-Library/dp/0786416521

Dilevko, L & Gottlieb, L. (2003). *Reading and the Reference Librarian*. McFarland.

Lopatina, N. V., & Grushevskaya, N. V. (2023). *Librarian's Reading Competence as a Factor of Library and Information Activity Effi ciency*. *1*, 113–120. https://doi.org/10.25281/2411-2305-2023-1-113-120

Monadi, M. (2013). Culture of reading. Scientific and Specialized Monthly of Islamic Republic of Iran Broadcasting, (69). [in Persian].

Moussavizadeh, Z. (2009). A study of the attitudes of Allameh Tabataba'i University students towards academic librarians. Library and Information Organization Studies, 20(4), 41-52. [in Persian].

Poursalehi, N. (2018). School libraries and necessary skills for school librarians. Retrieved from [https://www.lisna.ir/note/37361-] [in Persian].

Rankin, C., & Brock, A. (2018). Take them to the library – setting the scene. *Facet EBooks*, 1–30. https://doi.org/10.29085/9781856049979.003

Suhy, A. (2023, July 24). Librarians recommend their favorite books of all time. Retrieved August 23, 2024, from Libby Life blog websitehttps://www.libbylife.com/blog/2023-07-24-librarians-recommend-their-favorite-books-of-all-time

Tewell, E., Mullins, K., Tomlin, N., & Dent, V. (2017). Learning about Student Research Practices through an Ethnographic Investigation: Insights into Contact with Librarians and Use of Library Space. *Evidence Based Library and Information Practice*, *12*(4), 78. https://doi.org/10.18438/b8mw9q

Vareghani, G. (2022). The need to promote network-based reading. Lizna. Retrieved on July 18, 2024, from [https://ensani.ir/fa/article/339861/%D9%81] [in Persian].

Weaver, S. M. (2002). *The Professional Reading Habits of American Librarians*. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED472879.pdf